

Dnro 9223/06.10.06.00/2014
12.12.2014

Jakelussa mainituille

Tupakkatuotteet ja tupakointi oppilaitoksen näkökulmasta

Perusopetuslakia (1267/2013), lukiolakia (1268/2013) ja ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia (1269/2013) on muutettu 1.1.2014 voimaan tulleilla laeilla. Lakimuutoksiin sisältyy säännöksiä, jotka oppilaitosten on otettava toiminnassaan huomioon. Tämän johdosta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) antaa tupakkalain (693/1976) 14 §:n nojalla ohjeet tupakkalain soveltamisesta oppilaitoksissa.

Tämä ohje korvaa Valviran 14.12.2010 antaman ohjeen dnro 8131/11.02.04.01.03/2010 koskien tupakkalain muutoksia (698/2010) oppilaitoksen näkökulmasta.

Yleistä

Tupakkalain 1 §:n mukaan lain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden käytön loppuminen.

Tavoitteen saavuttamiseksi on tärkeää, etteivät nuoret aloittaisi lainkaan tupakointia. Oppilaitoksilla on iso rooli, sillä ne ovat merkittävä osa lasten ja nuorten elinpiiriä.

Oppilaitokset ja tupakointikielto

Tupakkalain 12 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan **tupakointi on kielletty perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisätiloissa ja oppilasasuntoloissa sekä niiden käytössä olevilla ulkoalueilla.**

Tupakkalain 2 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan tupakoinnilla tarkoitetaan tupakkatuotteen polttamista tai muuta käyttämistä nautintoaineena. Saman säännöksen 3 kohdan mukaan tupakkatuotteella tarkoitetaan tupakasta kokonaan tai osittain valmistettuja, poltettavaksi, sieraimiin vedettäväksi, imeskeltäväksi tai pureskeltäväksi tarkoitettuja tuotteita, riippumatta siitä, onko tupakka geneettisesti muunnettua vai ei.

Tupakkalaissa oleva tupakointikielto koskee vain tupakkaa sisältävien tuotteiden käyttämistä tai nauttimista edellä mainituissa sisätiloissa tai ulkoalueilla.

Oppilaitoksen sisätiloihin ei ole tupakkalain 13 §:n 1 momentin perusteella mahdollista järjestää tupakointiin tarkoitettua huonetta tai muuta tilaa. Myöskään oppilaitoksen käytössä olevalle ulkoalueelle ei saa järjestää erillistä tupakointipaikkaa. Oppilaitoksen käytössä olevalla ulkoalueella tarkoitetaan lähtökohtaisesti oppilaitoksen hallitsemia kiinteistöjä.

Tupakkalain säännökset koskevat oppilaitoksia, jotka antavat perusopetuslaissa (628/1998), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa

Dnro 9223/06.10.06.00/2014

12.12.2014

(630/1998) tai lukiolaissa (629/1998) tarkoitettua opetusta. Valviran mielestä lasten ja nuorten terveyden suojelemiseksi on perusteltua, että myös taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998) tarkoitettua opetusta järjestävät oppilaitokset noudattavat toiminnassaan soveltuvin osin tupakkalain periaatteita.

Tupakointi oppilaitoksen sisätiloissa ja sen käytössä olevilla ulkoalueilla on kielletty oppilaiden iästä riippumatta. Tupakointikielto koskee oppilaitoksen henkilökuntaa siinä missä täysin ulkopuolisia henkilöitäkin. Jos esimerkiksi yleiseen kirjastoon kuljetaan oppilaitoksen käytössä olevan ulkoalueen kautta, tupakointikielto koskee myös kaikkia alueen läpi kulkevia kirjaston asiakkaita.

Tupakkalain 13 §:n 6 momentin nojalla oppilaitoksen tulee asettaa tupakointikiellon osoittavat opasteet näkyville sisätiloihinsa ja käytössään oleville ulkoalueille. Tällaisten opasteiden on tupakka-asetuksen (225/1977) 14 §:n mukaan oltava sisällöltään yksiselitteisiä sekä kooltaan ja sijoittelultaan sellaisia, että ne ovat oppilaitoksen sisätiloihin tai ulkoalueelle saapuvien tai siellä oleskelevien helposti havaittavissa. Jos oppilaitokseen on useita eri kulkureittejä tai sisäänkäyntejä, on perusteltua asettaa tupakointikielto-opasteet näiden kaikkien varrelle. Lisäksi on suositeltavaa, että toimijat, joilla on oppilaitoksen kanssa yhteinen ulkoalue, muistuttavat omia asiakkaitaan esimerkiksi kyltein kiellosta tupakoida ulkoalueella.

Oppilaitoksen johdon on informoitava niin henkilöstöään kuin oppilaitaan tupakointikielloista. Lisäksi sen on ohjeistettava henkilöstöään puuttumaan tupakointikieltojen rikkomiseen. Käytännössä kyseeseen tulevat oppilaitoksen käytössä olevat erilaiset oppilashuollolliset toimenpiteet sekä kurinpitokeinot. Toistuvasta tupakointikieltojen rikkomisesta on lisäksi perusteltua ilmoittaa tupakkalakia valvovalle kunnan viranomaiselle tai viime kädessä poliisille. Tupakkalain 32 §:n nojalla henkilö, joka oppilaitoksen edustajan huomautuksesta huolimatta jatkaa tupakointia oppilaitoksen sisätiloissa tai sen käytössä olevalla ulkoalueella, on tuomittava tupakointirikkomuksesta sakkoon.

Jos joku tupakoi oppilaitoksen sisätilassa tai sen käytössä olevalla ulkoalueella eikä kehotuksesta huolimatta lopeta tupakointia, oppilaitoksen edustaja saa tupakkalain 13 a §:n nojalla poistaa tämän oppilaitoksen alueelta, jollei poistamista voida pitää kohtuuttomana. Opetusta häiritsevän tai turvallisuutta vaarantavan oppilaan poistamisesta oppilaitoksen alueelta sekä niistä välttämättömistä voimakeinoista, joita oppilaitoksen rehtori tai opettaja voi käyttää oppilasta poistaessaan, on säädetty asianomaisia oppilaitoksia koskevissa laeissa. Jos ulkopuolinen henkilö rikkoo tupakointikieltoja, oppilaitoksen edustaja ei voi tupakkalain nojalla käyttää voimakeinoja tupakoinnin estämiseen tai henkilön poistamiseen oppilaitoksen alueelta.

Mikäli oppilaitoksen johto tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta sallii tupakoinnin oppilaitoksen sisätilassa tai oppilaitoksen käytössä olevalla ulkoalueella, se saattaa syyllistyä tupakkalain suojaustoimenpiteiden rikkomiseen, josta on tupakkalain 33 §:ssä säädetty sakkorangaistus. Vastuun arvioinnissa voi olla merkitystä sillä, onko tupakointikielto-opasteet asetettu asianmukaisesti näkyville, sekä sillä, onko oppilaitoksen johto riittävästi tiedottanut henkilöstölleen ja oppilailleen tupakointikielloista.

Dnro 9223/06.10.06.00/2014
12.12.2014

Tupakointikielto on voimassa myös oppilaitoksen toiminta-ajan ulkopuolella. Tupakointi oppilaitoksen sisätiloissa ja sen käytössä olevalla ulkoalueella on siten kielletty esimerkiksi kesälomakuukausina, vaikka tiloissa järjestettäisiin tuona aikana jotakin muuta toimintaa. Oppilaitos ei kuitenkaan vastaa tupakointikieltojen noudattamisen valvonnasta toiminta-aikansa ulkopuolella. Tupakointikielloista on silti perusteltua huomauttaa tilojen mahdollisille vuokraajille ja muille käyttäjille.

Käytännössä ongelmana saattaa olla, että oppilaat siirtyvät tupakoimaan oppilaitoksen alueen ulkopuolelle aiheuttaen siten esimerkiksi kadun tai muun yleisen paikan roskaantumista. Tämän ehkäistäkseen oppilaitos voi järjestyssäännöissään määrätä oppilaan oikeudesta poistua oppilaitoksen alueelta koulupäivän aikana. Lisäksi on huomattava, että jätelain (1072/1993) 60 §:n mukaan lain 19 §:ssä tarkoitetun roskaamiskiellon tahallinen tai törkeän huolimaton rikkominen on jäterikkomus, josta voidaan tuomita sakkorangaistus.

Tupakkatuotteiden hallussapitokiello ja tupakkatuotteiden haltuun ottaminen

Tupakkalain 11 §:n mukaan **tupakkatuotteiden hallussapito on kielletty alle 18-vuotiaalta**. Tupakkatuotteiden hallussapitokiellon tarkoituksena on tukea erityisesti oppilaitosten samoin kuin seurakuntien, urheiluseurojen ja nuorisotyön ohjaajien päätöksentekoa lasten ja nuorten tupakoinnin rajoittamiseksi. Oppilaitoksen on perusteltua tiedottaa henkilökunnalleen sekä oppilaille ja näiden huoltajille tupakkatuotteiden hallussapitokiellon merkityksestä. Hallussapitokiello on tarkoitettu kaikille aikuisille vahvaksi viestiksi siitä, että alaikäisten tupakointia ei pidä hyväksyä. Oppilaitoksen ja huoltajien yhteistyöllä on tässä keskeinen asema.

Hallussapitokiellon rikkomista ei ole tupakkalaissa säädetty rangaistavaksi, mutta tupakkatuotteiden haltuun ottaminen opetusta antavissa laitoksissa on kuitenkin mahdollista 1.1.2014 voimaan tulleen perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain lainmuutoksen myötä. Perusopetuslain 29 § 2 momentin sekä vastaavasti lukiolain 21 § 2 momentin ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 § 2 momentin mukaan oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty.

Perusopetuslain 36 d §:n nojalla rehtorille tai koulun opettajalle on annettu oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta tupakkatuote tai sellainen esine tai aine, jolla oppilas häiritsee opetusta ja oppimista. Näin ollen opettajan on mahdollista ottaa oppituntien ajaksi haltuun esimerkiksi sähkösavuke, mikäli oppilas häiritsee opetusta ja oppimista.

Mikäli oppilas vastustaa tupakkatuotteiden haltuun ottamista, rehtorilla ja opettajalla on säännösten mukaan oikeus käyttää esineen tai aineen haltuun ottamiseksi sellaisia välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan tai oppilaan ikä, tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Voimankäyttövälineitä ei kuitenkaan saa käyttää.

Lukiolakiin ja ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin tehdyt lainmuutokset vastaavat perusopetuslain säännöksiä lukuun ottamatta reh-

Dnro 9223/06.10.06.00/2014
12.12.2014

torin ja opettajan oikeutta ottaa haltuun sellaisia esineitä tai aineita, joilla häiritään opetusta tai oppimista. On huomioitava, että mikäli lukiota tai ammatillista oppilaitosta käyvä opiskelija on täyttänyt 18 vuotta, hänellä on tupakkalain mukaan oikeus pitää hallussaan tupakkatuotteita. Lukioissa tai ammatillisissa oppilaitoksissa opettajan ei ole mahdollista ottaa opetuksen aikana oppilaalta haltuun esimerkiksi sähkösavuketta, vaikka sen käyttö häiritäisi opetusta. Oppilaitoksilla on kuitenkin mahdollisuus kurinpidollisiin seuraamuksiin, kuten esimerkiksi opetusta häiritsevän oppilaan luokasta poistamiseen.

Haltuun otetut tupakkatuotteet on työpäivän jälkeen luovutettava oppilaan tai opiskelijan huoltajalle.

Tupakkatuotteiden myynti

Tupakkalain 10 §:n 1 momentin mukaan **tupakkatuotetta ei saa myydä eikä muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaalle.**

Tupakkatuotteiden myyminen tai muu luovuttaminen alle 18-vuotiaalle on tupakkalain perusteella kielletty sekä elinkeinotoiminnassa että yksityishenkilöltä. Yhdenkin savukkeen myyminen tai savukepakkauksen hakeeminen kaupasta alaikäiselle voi olla tupakkalain 31 c §:ssä tarkoitettu tupakan myyntirikos, josta on rangaistuksena sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Tupakkatuotteen vastikkeeton luovuttaminen alaikäiselle on tupakkalain mukaan kiellettyä, mutta ei kuitenkaan rangaistavaa.

Jos oppilaitoksessa myydään tai välitetään tupakkatuotteita alle 18-vuotiaalle, asiasta voidaan ilmoittaa poliisille esitutinnan käynnistämiseksi. Tästä mahdollisuudesta on syytä tiedottaa oppilaille ja heidän huoltajilleen. Poliisille on perusteltua tehdä ilmoitus myös siinä tapauksessa, että oppilaitoksen läheisyydessä sijaitseva tupakkatuotteiden myyntipaikka myy tupakkatuotteita alle 18-vuotiaalle oppilaille.

Tupakkalain 10 a §:n 4 momentin nojalla tupakkatuotteita ei saa myydä oppilaitoksessa, jonka sisätiloissa ja ulkoalueilla tupakointi on tupakkalain mukaan kielletty.

Lisätietoja ohjeesta antaa Reetta Honkanen puh. 0295 209 630.

Johtaja *Katariina Rautalahti*
Katariina Rautalahti

Ryhmäpäällikkö *Reetta Honkanen*
Reetta Honkanen

Jakelu Kunnat
Aluehallintovirastot

Tiedoksi Sosiaali- ja terveysministeriö
Opetushallitus